

Oficiul Avocatului Poporului

Concept

Apărătorii

Drepturilor Omului

Cuprins

Concept privind Apărătorii Drepturilor Omului	1
I. Introducere	3
II. Necesitatea elaborării unei legi privind Apărătorii Drepturilor Omului și a mecanismului de protecție a acestora.....	4
2.1 Situația ADO în Moldova	4
2.2 Apelul public de consultare a opiniei asupra conceptului de lege cu privire la Apărătorii Drepturilor Omului și prezentarea acestuia.....	10
III. Definirea ADO.....	10
3.1 Standarde internaționale și regionale de protecție a ADO	10
3.2 Instrumente internaționale de protecție a ADO.....	12
3.3 Instrumente regionale	14
3.4 OSCE și protecția apărătorilor drepturilor omului.....	16
IV. Rolul INDO în protecția ADO, implicit al OAP	16
V. Legislația Republicii Moldova și ADO	18
VI. Apărătorii Drepturilor Omului în regiunea transnistreană.....	19
VII. Copiii – Apărători ai Drepturilor Omului (CADO).....	20
VIII. Despre experiența altor state de adoptare a unor legi cu privire la ADO sau de creare a unor structuri de protecție a ADO	24
8.1 Unele statistici la nivel mondial	24
8.2 Inițiative ale țărilor Uniunii Europene	27
8.3 Exemple de acte emise în anumite țări.....	29
IX. Bunăstare psihosocială a apărătorilor drepturilor omului.....	29
X. Premise privind necesitatea adoptării unei legi speciale sau unor reglementări cu privire la protecția ADO.....	33

I. Introducere

La nivel internațional, subiectul apărătorilor drepturilor omului (*în continuare ADO*) a luat amploare. Se întâmplă în condițiile în care autoritățile din mai multe state din lume, sub pretextul măsurilor de combatere a crizei pandemice cauzate de COVID-19 au restrâns frecvent nejustificat drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Măsurile de sănătate publică și puterile guvernamentale extinse pe fondul unei pandemii globale au afectat și drepturile apărătorilor drepturilor omului. Unele guverne și alți actori folosesc această criză pentru a ataca apărătorii prin alte noi modalități, pentru a reprima libertățile civice și a impune măsuri restrictive. Apărătorii devin mai ușor de vizat, atunci când sunt izolați, ceea ce-i fac mult mai vulnerabili în lipsa de atenție a mass-mediei asupra situației lor. ADO se confruntă cu un atac fără precedent - presiuni asupra societății civile și controlul agresiv. Lideri comunitari, avocați, jurnaliști și alți apărători ai drepturilor omului din întreaga lume se confruntă cu persecuția, intimidarea și violența fără precedent.

Mai multe structuri internaționale și-au propus să realizeze acțiuni în scopul monitorizării stării de lucruri în această privință și pentru redresarea acesteia. Printre acestea sunt și organizațiile instituțiilor naționale pentru drepturile omului, precum Alianța Globală a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (GANHRI), Rețeaua Europeană a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ENNHRI), al cărui membru este și Oficiul Avocatului Poporului din Republica Moldova.

GANHRI a adoptat un plan de acțiune pentru a susține protecția și promovarea apărătorilor drepturilor omului și a spațiului civic.¹ Cele 3 obiective vizează: promovarea și protecția apărătorilor drepturilor omului și a spațiului civic prin suportul și consolidarea capacităților instituțiilor naționale pentru drepturile omului.

Inițiative în acest sens au fost lansate și de către organizații internaționale ale societății civile. Amnesty International a lansat o campanie globală „Curajul”, pentru a opri valurile de atacuri împotriva celor care apără drepturile omului.

Campania globală evidențiază cazurile persoanelor care se confruntă cu un pericol iminent, datorită activității lor în domeniul drepturilor omului și va face lobby, exercitând presiuni asupra guvernelor și factorilor de decizie, pentru a consolida cadrul juridic. Amnesty International va continua, de asemenea, să investigheze atacurile împotriva activiștilor și să lucreze împreună cu comunitățile locale pentru a mobiliza oamenii să acționeze. Aceste și alte momente care țin de activitățile ADO, nedreptățile prin care trec aceștia, etc. sunt înscrise în Raportul ”Apărătorii Drepturilor Omului sunt în pericol”².

¹ https://ganhri.org/wp-content/uploads/2022/04/Global-Action-Plan-on-HRDs-and-civic-space_EN.pdf

² <http://amnesty.md/wp-content/uploads/ACT3060112017ENGLISH.pdf>

E de menționat în context că la nivel de Uniune Europeană (UE) susținerea apărătorilor drepturilor omului este una dintre prioritățile majore ale politicii externe a UE privind drepturile omului. În **Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația 2020-2024**, cel mai important mijloc de punere în aplicare a reglementărilor acestuia este *sprrijinul direct pentru apărătorii drepturilor omului*.

ADO joacă un rol-cheie în: documentarea actelor de violență; acordarea de asistență juridică, psihologică, medicală sau de altă natură victimelor încălcărilor drepturilor omului; combaterea impunității persoanelor responsabile de încălcarea drepturilor omului și creșterea sensibilizării cu privire la drepturile omului și la apărătorii lor la nivel național, regional și internațional. ADO aduc o contribuție majoră, în special prin organizațiile lor, la punerea în aplicare a tratatelor internaționale privind drepturile omului. O altă acțiune semnificativă întreprinsă de apărătorii drepturilor omului se referă la educația și formarea în domeniul drepturilor omului.

Cu toate acestea, datorită angajamentului lor față de drepturile omului și libertățile fundamentale, ADO sunt în multe cazuri ținta actelor de represiune ale autorităților statale, grupurilor private sau para-statale: legi și practici restrictive în materie de libertăți de asociere, exprimare, întrunire și întrunire pașnică, campanii de denigrare, rele tratamente, amenințări cu moartea, arestări și detenții arbitrare. Iată de ce este important să se asigure siguranța și protecția acestora.

II. Necesitatea elaborării unei legi privind Apărătorii Drepturilor Omului și a mecanismului de protecție a acestora

2.1 Situația ADO în Moldova

În perioada 25-29 august 2018, Raportorul Special al Națiunilor Unite privind situația apărătorilor drepturilor omului a efectuat o vizită în Republica Moldova, în urma căreia a întocmit un Raport special , care a fost prezentat la sesiunea Consiliului ONU pentru drepturile omului din 2019.

Obiectivul vizitei a fost de a evalua, în spiritul cooperării și al dialogului, dacă Republica Moldova oferă elementele de bază unui mediu sigur și favorabil pentru apărătorii drepturilor omului. Asigurarea acestor condiții este una dintre principalele responsabilități ale statelor și autorităților. Prin urmare, Raportorul ONU s-a axat, în primul rând, pe evaluarea unora dintre elementele de bază ale unui astfel de mediu sigur și favorabil, și anume: un cadru juridic și instituțional favorabil; accesul la justiție; instituții naționale independente și împuternicite de apărare a drepturilor omului; politici eficiente de protecție și mecanisme care ar acorda atenție

grupurilor expuse riscurilor și care ar aplica abordarea sensibilă de gen; actori non-statali care respectă și sprijină activitatea apărătorilor; și o comunitate puternică și dinamică de apărători.

Potrivit celor relatate de Raportorul special ADO din Republica Moldova sunt activi în numeroase domenii, inclusiv justiția, libertatea de exprimare și alte drepturi civile și politice, egalitatea de gen, promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități, romii și alte minorități etc. Republica Moldova are un set bun de legi care, în majoritatea aspectelor creează un mediu adecvat pentru funcționarea apărătorilor drepturilor omului. Dar, în pofida unui cadru legislativ satisfăcător la nivel global, situația acestora în Republica Moldova necesită îmbunătățiri. În Raport se mai menționează că în Republica Moldova, apărătorii drepturilor omului sunt deseori intimidați, frustrați și hărțuiți. Nu o singură dată aceștia au fost supuși unor situații discriminatorii sau prin care li s-au încălcat drepturile.

Raportorul a constatat că apărătorii drepturilor omului și jurnaliștii sunt victime ale campaniilor de denigrare, avocații se confruntă cu acuzații penale motivate politic sau sunt amenințați ori de câte ori apără vocile incomode, jurnaliștii se confruntă cu limitări în ceea ce privește accesul la informații, iar instituțiile naționale pentru apărarea drepturilor omului se simt ignorate în practică.

Michael Forst a mai stabilit că, în timp ce Guvernul a susținut toate rezoluțiile și declarațiile comune cu privire la apărătorii drepturilor omului la Adunarea Generală a ONU și la Consiliul pentru Drepturile Omului, autoritățile publice din Moldova au stigmatizat, uneori au acuzat și au discreditat apărătorii drepturilor omului și munca lor, inclusiv prin mass-media. Raportorul s-a referit la declarații despre intimidare și amenințări la adresa apărătorilor drepturilor omului de către reprezentanții publici cu privire la activitatea lor în domeniul drepturilor omului, în special atunci când s-au arătat critici față de deciziile luate de Guvern.

Forst a mai constatat că, atunci când mandatul instituțiilor naționale pentru drepturile omului include competența de a investiga reclamații individuale, de a oferi o protecție efectivă reclamanților și atunci când ele dispun de resurse și control adecvat asupra lor, acestea pot avea un rol de bază în cazurile în care sistemele judiciare ale statelor nu sunt capabile sau nu vor să se pronunțe asupra presupuselor încălcări împotriva apărătorilor.

Totodată, a fost analizată situația avocaților, jurnaliștilor și reprezentanților mass-media, a apărătorilor LGBT, femeilor-apărătoare a drepturilor omului (FADO), mediatorilor romi. S-a constatat că aceste grupuri sunt deseori intimidare, amenințate, chiar supuși unor campanii de discreditare și defăimare. Jurnaliștii se confruntă cu provocări serioase în ceea ce privește accesul la informație, iar procesul de contestare în instanță a refuzului accesului la informație este considerat ca fiind împovărător.

În ceea ce privește apărătorii LGBT, aceștia au declarat că, deși au observat o dinamică pozitivă stabilită în timpul pregătirii și realizării marșului de solidaritate, totuși sunt foarte preocupați de acuzațiile de atitudini homofobe în societate, inclusiv de discursurile de ură.

Pe marginea vizitei în Republica Moldova, Raportorul special a înaintat unele recomandări care ar îmbunătăți starea lucrurilor. Printre acestea se enumeră:

1. Statul trebuie să elaboreze prevederi și practici legale pentru a proteja principiile participării autentice a societății civile la procesul decizional la nivel central și local. De asemenea, trebuie asigurate condițiile ca mijloacele de informare în masă ale ONG-urilor și ale altor apărători ai drepturilor omului să dispună de instrumente practice pentru a-i trage la răspundere pe politicieni și pentru a influența asupra procesului de luare a deciziilor și punerii în aplicare a politicilor. ONG-urile și mass-media ar trebui să aibă acces mai liber la informațiile importante din punct de vedere public;

2. S-a făcut apel la autorități, ca să consolideze accesul mass-media și al societății civile la informațiile legate de audierile în instanță privind cazurile de rezonanță socială sau politică. Totodată, s-a recomandat Guvernului să elaboreze mecanisme viabile pentru ca societatea civilă să se implice în monitorizarea proceselor judiciare și să informeze societatea cu privire la evoluțiile legate de aceste cazuri;

3. În ceea ce privește Instituția Ombudsmanului, autoritățile ar mai trebui să extindă domeniul Oficiului Avocatului Poporului, ca acesta să servească drept responsabil pentru apărătorii drepturilor omului. Apărătorii drepturilor omului ar putea fi considerați ca un anumit grup de risc și, prin urmare, grup care face parte din mandatul Ombudsmanului. Această protecție ar putea fi oferită în mai multe moduri, inclusiv prin mecanisme formale de reclamații și programe de protecție; advocacy și sensibilizare; oferind sprijin public atunci când încălcările sunt comise împotriva apărătorilor; și consolidarea capacităților;

4. S-a recomandat autorităților să examineze posibilitatea elaborării și adoptării unei legi speciale privind apărătorii drepturilor omului.

Acestea și alte recomandări au fost înaintate autorităților întru stabilizarea și îmbunătățirea situației ADO în Republica Moldova.

La rândul său, Instituția Avocatului Poporului a monitorizat situația privind ADO și a constatat mai multe situații în care s-a admis încălcarea drepturilor acestora. Iată doar unele dintre ele:

În anul 2018, mai multe organizații neguvernamentale au elaborat un document ce prezintă acțiunile de discreditare și denigrare la adresa OSC-urilor (organizațiile societății civile) din partea persoanelor publice, funcționarilor publici, bloggerilor și mass-media afiliate, ce au avut loc în

perioada septembrie 2016 – decembrie 2017. Documentul a fost elaborat în contextul înrăutățirii mediului de activitate al organizațiilor societății civile din Moldova și a creșterii numărului de atacuri orchestrate la adresa acestora pe parcursul ultimilor doi ani.

În mare parte, atacurile documentate reprezintă articole mass-media sau intervenții/declarații publice care prezintă ONG-urile drept organizații ce promovează interesele țărilor străine sau sunt afiliate partidelor politice. Totodată, au fost înregistrate cazuri de excludere a OSC-urilor din procesul de elaborare a politicilor publice sau au fost lansate inițiative legislative menite să deterioreze mediul de activitate al OSC-urilor și chiar să limiteze funcționarea lor. Scopul atacurilor asupra OSC-urilor pare să fie descurajarea sectorului asociativ de a se implica activ în afacerile publice sau de a critica inițiativele legislative din parte guvernării care pun în pericol democrația.

Autorii documentului au vrut să prezinte o imagine cât mai amplă a acțiunilor de atac și să determine autoritățile publice, instituțiile media și orice alte entități sau persoane ce susțin respectivele atacuri să se oprească și să permită OSC-urilor să activeze liber. Autorii au intenționat să atragă atenția asupra faptului că atacurile împotriva societății civile sunt nu doar un pericol pentru funcționarea OSC-urilor, dar și o amenințare la adresa democrației.

Într-un caz, apărătorii drepturilor omului au cerut pedepsirea unui deputat (Ilan Șor) pentru „instigare la ură” și anume, acesta din urmă și-a permis să amenințe jurnaliștii care nu-i sunt pe plac, la un miting ținut în capitală. Acesta le-a promis că le „va veni de hac îndată ce va veni la putere” și că „îi va bate cu cureaua”.

Un alt caz care ar proba relația deficitară a puterii cu ONG-urile locale este cel al organizației Amnesty International Moldova care s-a plâns de „linșaj mediatic” după ce s-a opus deportării în Turcia de către autoritățile moldovene a șapte profesori turci din cadrul rețelei de licee „Orizont”.

Activiștii susțin că în ultima perioadă devin tot mai des ținta unor știri false, publicate pe mai multe site-uri de satiră. Acestea sunt preluate ulterior de instituții media afiliate unor partide politice și astfel pseudo-știrilor și se oferă credibilitate. Directoarea de programe din cadrul organizației GenderDoc-M, a relatat că a fost victima unui asemenea atac mediatic și că încercarea sa de a-și face dreptate a fost zadarnică.

În comunicatul său, Avocatul Poporului, a condamnat orice tentative de denigrare și de intimidare a reprezentanților sectorului asociativ din Republica Moldova. Chiar dacă argumentele invocate nu sunt de natură să afecteze credibilitatea societății civile, să trezească îndoieli privitor la prestația și aportul organizațiilor neguvernamentale, lansarea unor atacuri cu acuzații de activitate de subminare a intereselor statului este în sine un fapt grav, un gest neprietenos care țintește în valorile unei societăți democratice, se spune în comunicat.

Reprezentanții societății civile fac parte din categoria apărătorilor drepturilor omului, care au un rol pozitiv, important și legitim de a contribui la realizarea drepturilor omului, la nivel local, național, regional și internațional, inclusiv prin angajarea în dialog cu autoritățile și susținerea eforturilor depuse de acestea pentru punerea în aplicare a obligațiilor și angajamentelor statelor în această privință. Agravarea situației ADO a devenit mai pronunțată în perioada pandemică. La începutul pandemiei Covid-19, Avocatul Poporului a venit cu un alt comunicat în care a vorbit despre atacurile împotriva mass-media. Avocatul Poporului a reafirmat că libertatea de exprimare și libertatea mass-media sunt cruciale pentru funcționarea unei societăți democratice și continuă să fie așa și pe timp de pandemie cu COVID-19. Despre acest lucru a atenționat și Secretarul general al Consiliului Europei, Marija Pejčinović Burić, în declarația publicată înainte de Ziua Mondială a Libertății Presei: „Guvernele trebuie să protejeze rolul esențial al jurnaliștilor în domeniul democrației, în special în perioadele de criză. Mass-media trebuie să fie liberă să raporteze asupra tuturor aspectelor crizei. Jurnaliștii au un rol cheie și o responsabilitate specială pentru furnizarea de informații în timp util, corecte și fiabile. Acestea trebuie să poată examina deciziile autorităților ca răspuns la pandemie”.

Însă pentru realizarea atribuțiilor profesionale este important ca presă să aibă acces neîngrădit la informații de interes public în timp util, ca să poată dezbate subiectele sensibile în cadrul unor platforme de dialog între autorități și diverși actori din cadrul societății, contracarând în acest mod zvonurile și dezinformarea care ar putea duce la panică. Or, în perioada stării de urgență accesul mass-media la informații a fost limitat, fapt semnalat de către Avocatul Poporului în demersurile sale anterioare.

Ombudsmanul a mai amintit de faptul că pe lângă angajamentele asumate de Republica Moldova privind garantarea libertății de exprimare și a libertății presei, autoritățile mai au și obligații cu privire la protecția apărătorilor drepturilor omului, în a căror categorie intră și mass-media.

Avocatul Poporului a chemat autoritățile să respecte normele și standardele internaționale privind protecția și siguranța jurnaliștilor și să înceteze denigrarea presei.

La data de 13 aprilie 2020, Avocatul Poporului a solicitat încetarea imediată a oricăror forme de răzbunare față de lucrătorii medicali care au făcut dezvăluiri privind calitatea și insuficiența echipamentelor și dispozitivelor de protecție a cadrelor medicale. Ombudsmanul a mai recomandat investigarea operativă și eficientă a dezvăluirilor privind calitatea dispozitivelor medicale și întreprinderea măsurilor pentru asigurarea personalului medical cu echipamentele de protecție necesare. După sa menționat supra, în unele situații, cadrele medicale pot face parte din categoria apărătorilor drepturilor omului, cu atât mai mult în perioada pandemiei.

Organizațiile neguvernamentale de media și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu practicile abuzive de intimidare a jurnaliștilor de către angajați ai Poliției Republicii Moldova. Într-un comunicat de presă publicat la data de 4 martie 2021 de Asociația Presei Independente (API), ONG-urile condamnă acțiunile de intimidare a membrilor redacției NewsMaker de către angajați ai Poliției.

Reacția a venit după ce NewsMaker (NM) a publicat un articol despre existența unui dosar penal intentat în privința a doi polițiști. Ulterior, redacția a fost acționată în judecată de către protagoniștii articolului. De asemenea, cele două persoane vizate în material s-au adresat cu plângeri la Poliție, solicitând ca jurnalista (autoarea articolului) să fie trasă la răspundere contravențională pentru calomnie. În declarația ONG-urilor de media se arată că, potrivit legii, „autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională era obligată să citeze în scris jurnalista pentru a se prezenta la sediul poliției, informând-o inclusiv despre dreptul de a fi audiată în prezența unui apărător. Așadar, apariția șefului Sectorului de poliție nr. 1 la sediul instituției este contrară legii și nu poate fi interpretată decât drept o încercare de intimidare a jurnaliștilor.” Necesitatea elaborării unei legi privind ADO constă în aceea că reglementările ulterioare vor sta la baza fortificării acestei categorii de persoane și vor crea un mediu sigur pentru activitatea și atribuțiile acestora. Atât pe plan internațional, cât și național, persoanele care luptă pentru a apăra drepturile altor persoane sunt supuse intimidărilor. Lideri comunitari, avocați, jurnaliști și alți apărători ai drepturilor omului din întreaga lume se confruntă cu persecuția și violența fără precedent. Aceasta se întâmplă din motiv că nu există reglementări sau mecanisme de apărare, nu sunt create premise pentru ca ADO să fie sub protecție.

Fenomenul de agresiune față de ADO devine tot mai evident, din păcate, astfel se impune de a fi creat un mediu sigur pentru aceștia. Cei care îndrăznesc să ia atitudine pentru drepturile omului sunt atacați în tot mai multe locuri, pe o scară alarmantă. Ei se confruntă cu un atac de hărțuire, intimidare, campanii de defăimare, rele tratamente și detenție ilegală.

Mecanismul de protecție a ADO ar permite ca aceștia să poată activa fără careva restricții impuse autoritar sau care ar blama atribuțiile acestora. Le-ar permite o marjă de activitate, bineînțeles în limite.

Necesitatea creării unor reglementări privind ADO reiese și din angajamentele asumate de Republica Moldova prin susținerea tuturor rezoluțiilor și declarațiilor comune cu privire la apărării drepturilor omului la Adunarea Generală a ONU și la Consiliul pentru Drepturile Omului.

Adoptarea unei legi speciale sau completarea cadrului legal cu reglementări exprese privind Apărării Drepturilor Omului ar constitui recunoașterea faptului că există o categorie de persoane (ADO), care necesită garanții de securitate speciale și nu în ultimul rând, obligațiile.

Apărătorii Drepturilor Omului trebuie susținuți în activitatea lor, protejați de atacuri, represalii și restricții nerezonabile. Recunoașterea și asigurarea unei protecții efective a apărătorilor drepturilor omului prin lege va contribui la promovarea democrației, buna guvernare, dezvoltarea durabilă și respectarea statului de drept.

2.2 Apelul public de consultare a opiniei asupra conceptului de lege cu privire la Apărătorii Drepturilor Omului și prezentarea acestuia

La data de 27 decembrie 2021, proiectul de concept a fost elaborat de Oficiul Avocatului Poporului (OAP) și propus spre examinare și dezbateri reprezentanților societății civile, ai grupurilor profesionale, organizațiilor sindicale, mass-media, oricărei persoane interesate care poate fi apărător al drepturilor omului³.

Ulterior, la 12 mai 2022 a fost discutat, în cadrul unei ședințe publice cu societatea civilă, proiectul de concept al unei legi cu privire la apărătorii drepturilor omului, proiect elaborat de Oficiul Avocatului Poporului (OAP)⁴.

La întâlnire au participat reprezentanții Misiunii OSCE în Moldova, ai Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării, ai Uniunii Avocaților din Moldova, ai Asociației Promo-Lex, Centrului de Resurse Juridice din Moldova, ai Centrului de Informare și Documentare privind Drepturile Copiilor, Centrului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, Keystone Human Services International Moldova, Centrului de Drept a Avocaților, Platforma Copiilor Copii Apărători ai Drepturilor Omului, etc.

Avocații Poporului au apreciat dialogul deschis și propunerile înaintate de reprezentanții societății civile, proiectul urmează a fi redactat din perspectiva discuției purtate și propus pentru discuția ulterioară cu întreaga societate și factorii de decizie.

În textul conceptului sunt incluse recomandările/opiniile/propunerile celor care au participat la prezentarea din mai 2022.

III. Definirea ADO

3.1 Standarde internaționale și regionale de protecție a ADO

Declarația ONU privind Apărătorii Drepturilor Omului nu prevede o definiție clară a ADO. Combinația de cuvinte „apărătorii drepturilor omului” nu este un titlu sau text, este practică. Alte

³ <http://ombudsman.md/news/apel-public-de-consultare-a-opinii-asupra-conceptului-unei-legi-cu-privire-la-aparatorii-drepturilor-omului-in-republica-moldova/>

⁴ <http://ombudsman.md/news/conceptul-de-lege-cu-privire-la-aparatorii-drepturilor-omului-discutat-cu-societatea-civila/>

texte internaționale (convenții, declarații, tratate) la fel nu prevăd definiții cu privire la persoanele care sunt numite ADO. Abordarea din Declarația ONU a fost de a defini ADO prin activitățile lor, care sunt promovarea și protecția drepturilor omului și ceea ce trebuie protejat în acest sens.

Pentru început considerăm important de a aduce claritate cu privire la noțiunea utilizată și standardele internaționale cu privire la apărătorii drepturilor omului.

Termenul „*apărător al drepturilor omului*” se referă la orice persoană care, individual sau în asocieră cu alte persoane, activează pentru promovarea sau protecția drepturilor omului. În primul rând, apărătorii drepturilor omului se identifică cu ceea ce fac, iar cea mai bună modalitate de a explica această expresie este de a-și prezenta munca și contextul în care lucrează, lista activităților acestora nefiind exhaustivă. Apărătorii pot fi de orice gen, de diferite vârste, din orice parte a lumii și din tot felul de medii profesionale sau de altă natură. În special, este important de remarcat faptul că ADO nu se găsesc doar în cadrul ONG-urilor și al organizațiilor interguvernamentale, ci ar putea fi, în unele cazuri, și oficiali guvernamentali, funcționari publici sau membri ai sectorului privat.

ADO sunt persoanele care apără orice drept fundamental în numele unei alte persoane sau al unui grup de persoane. Aceștia încearcă să promoveze și să protejeze drepturile civile și politice, precum și să promoveze, să protejeze și să scoată în evidență drepturile economice, sociale și culturale. Ei se străduiesc să promoveze și să protejeze drepturile omului într-o varietate de contexte dificile precum HIV/SIDA, dezvoltarea, migrația, politicile de ajustare structurală și tranziția politică.

Majoritatea apărătorilor drepturilor omului activează la nivel local sau național, pentru a promova respectarea drepturilor omului în propria lor comunitate sau țară. Principalii lor interlocutori sunt autoritățile locale responsabile pentru asigurarea respectării drepturilor omului în regiune sau în întreaga țară.

De menționat că unele activități profesionale nu implică activități în domeniul drepturilor omului tot timpul, dar pot avea legături ocazionale cu drepturile omului. De exemplu, avocații care lucrează pe probleme de drept comercial pot să nu răspundă adesea preocupărilor legate de drepturile omului și nu pot fi descriși automat ca apărători ai drepturilor omului. Cu toate acestea, aceștia pot acționa ca apărători cu anumite ocazii, lucrând la cazuri prin care contribuie la promovarea sau protecția drepturilor omului. În același mod, jurnaliștii au un mandat larg de a culege informații și de a le difuza către publicul larg prin intermediul presei scrise, radio sau TV. În activitatea lor de bază, jurnaliștii nu totdeauna sunt apărători ai drepturilor omului. Cu toate acestea, mulți jurnaliști acționează ca apărători, de exemplu, atunci când raportează despre abuzurile drepturilor omului și depun mărturie la fapte pe care le-au văzut. Profesorii care își instruiesc elevii cu privire la principiile de bază ale drepturilor omului îndeplinesc un rol similar. Medicii și alți

profioniști din domeniul medical care tratează și reabilitează victimele încălcărilor drepturilor omului pot fi, de asemenea, priviți ca apărători ai drepturilor omului în contextul unei astfel de activități.

Pentru a fi considerat ADO nu este necesară o „anumită calificare”. Declarația privind apărătorii drepturilor omului specifică că această persoană trebuie acționeze în mod pașnic. Cu toate acestea, „standardul” cerut unui apărător al drepturilor omului este o problemă complexă, iar Declarația indică clar că apărătorii au responsabilități, precum și drepturi.

Așadar, ADO trebuie să accepte universalitatea drepturilor omului, astfel cum este definită în Declarația universală a drepturilor omului. O persoană nu poate nega unele drepturi ale omului, dar în același timp să pretindă că este un apărător al drepturilor omului.

Un alt aspect important se referă la validitatea argumentelor prezentate. Nu este esențial ca un apărător al drepturilor omului să fie corect în argumentele sale pentru a fi un adevărat apărător. Testul critic este dacă persoana apără sau nu un drept al omului sau dacă preocupările acestuia intră sau nu în sfera drepturilor omului.

În cele din urmă, acțiunile întreprinse de ADO trebuie să fie pașnice pentru a respecta Declarația privind apărătorii drepturilor omului.

3.2 Instrumente internaționale de protecție a ADO

Organizația Națiunilor Unite a creat mai multe instrumente esențiale pentru activitatea apărătorilor drepturilor omului. Printre acestea se numără: **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, din care articolele 19, 20 și 28 se referă la libertatea de opinie și de exprimare, dreptul la întrunire și asociere pașnică și dreptul de a beneficia, pe plan social și internațional, de existența unei ordini care să permită ca drepturile și libertățile enunțate în Declarație să-și poată găsi o realizare deplină.

Pactul internațional privind drepturile civile și politice prin articolele 19, 21 și 22 recunoaște și garantează libertatea de opinie și de exprimare, precum și dreptul la întrunire și asociere pașnică. Ulterior și după un lung proces de discuții puternic încurajat de organizațiile neguvernamentale, ONU a luat în considerare și activitatea importantă a apărătorilor drepturilor omului și necesitatea de a garanta securitatea acestora. Ca urmare, la 9 decembrie 1998, în conformitate cu Rezoluția 53/144, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat **Declarația privind dreptul și responsabilitatea indivizilor, grupurilor și organelor societății de a promova și proteja drepturile omului și libertățile fundamentale recunoscute universal**, cunoscută ca **Declarație privind apărătorii drepturilor omului**. Declarația prevede sprijinul și protecția ADO în contextul activității lor. Ea nu creează drepturi noi, ci formulează drepturile existente într-un mod în care este

facilitată aplicarea lor în activitatea practică a ADO. Declarația stabilește garanții funcționale și formale pentru activiști, jurnaliști, voluntari ce realizează activități de promovare și apărare a drepturilor omului. Garanțiile și drepturile apărătorilor trebuie să fie asigurate de către statele în care activează aceștia⁵.

În rezumatul Declarației, sunt prezentate drepturile, modalitățile de protecție ale apărătorilor drepturilor omului, obligațiile statelor și responsabilitățile celor implicați în acest sistem.⁶

La capitolul drepturilor și protecțiilor acordate ADO, atragem atenția asupra articolelor 1, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12 și 13, care oferă protecții specifice apărătorilor, inclusiv drepturilor (*a se vedea Anexa 1*). Obligația Statelor este responsabilitatea de a pune în aplicare și de a respecta toate prevederile Declarației. Cu toate acestea, articolele 2, 9, 12, 14 și 15 se referă în special la rolul statelor și indică faptul că fiecare stat are o responsabilitate și o datorie (*a se vedea Anexa 2*).

Declarația subliniază că fiecare are îndatoriri față de/și în cadrul comunității și încurajează pe toți să fie apărători ai drepturilor omului. Articolele 10, 11 și 18 descriu responsabilitățile de a promova drepturile omului, de a proteja democrația și instituțiile sale și de a nu încălca drepturile altor persoane. Articolul 11 face o referire specială la responsabilitățile persoanelor care exercită profesii care pot afecta drepturile omului ale altor persoane și este relevantă în special pentru ofițerii de poliție, avocați, judecători etc.

Urmare adoptării acestui instrument în 2000⁷, s-a decis desemnarea unui **Raportor Special pentru apărătorii drepturilor omului** care are drept scop monitorizarea implementării Declarației vizate prin examinarea de apeluri urgente și efectuarea de vizite ad-hoc sau regulate în Statele relevante⁸. ONU a elaborat și publicat un Ghid privind drepturile apărătorului – Fact Sheet nr. 29⁹.

Adunarea Generală a adoptat mai multe rezoluții cu privire la apărători, precum și documente mai practice, cum ar fi Ghidul pentru depunerea plângerilor la Reprezentantul special cu privire la încălcările prevăzute în Declarația privind apărătorii drepturilor omului. De asemenea, ONU a adoptat alte documente care, deși nu vizează direct protecția apărătorilor drepturilor omului, au o influență asupra acestui subiect/domeniu, cum ar fi Principiile de la Paris. Acestea creează baze pentru reglementare și punere în aplicare a standardelor de activitate a instituțiilor naționale pentru drepturile omului, care contribuie la protecția ADO.

Acțiunea Organizației Națiunilor Unite s-a dezvoltat în favoarea apărătorilor drepturilor omului din recunoașterea următoarelor:

⁵ <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RightAndResponsibility.aspx>

⁶ <https://www.ohchr.org>

⁷ [http://www.unhcr.org/huridocda/huridocda.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.RES.2000.61.Sp?Opendocument](http://www.unhcr.org/huridocda/huridocda.nsf/(Symbol)/E.CN.4.RES.2000.61.Sp?Opendocument)

⁸ <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/SRHRDefendersIndex.aspx>

⁹ De asemenea, în vederea interpretării unor noțiuni și sistematizării practicii internaționale, ONU a elaborat și publicat un Ghid privind drepturile apărătorului – Fact Sheet nr. 29

1. Implementarea standardelor internaționale privind drepturile omului în cadrul țărilor care depind în mare măsură de contribuția persoanelor și grupurilor (care lucrează atât în interiorul, cât și în afara statului), iar sprijinul acordat acestor apărători ai drepturilor omului este fundamental pentru realizarea respectului universal pentru drepturile omului;

2. Unde guvernele, legislația națională, poliția, sistemul judiciar și statul ca un tot întreg nu oferă o protecție adecvată împotriva încălcărilor drepturilor omului, apărătorii devenind ultima linie de apărare;

3. Apărătorii drepturilor omului sunt deseori ținta încălcărilor drepturilor omului tocmai din cauza activității lor în domeniul drepturilor omului, ei înșiși necesitând protecție¹⁰.

Recunoașterea rolului apărătorilor drepturilor omului și a încălcărilor cu care se confruntă mulți dintre ei, au convins Organizația Națiunilor Unite că erau necesare eforturi speciale pentru protejarea atât a apărătorilor, cât și a activităților lor. Primul pas major a fost în mod formal definirea „apărării” drepturilor omului ca drept în sine și de a recunoaște persoanele care se angajează în munca cu drepturile omului ca „apărători ai drepturilor omului”. Pe 9 decembrie 1998, prin rezoluția sa 53/144, Adunarea Generală a Națiunilor Unite au adoptat Declarația privind dreptul și responsabilitatea persoanelor, grupurilor și organe ale societății de a promova și proteja drepturile și libertățile fundamentale universale recunoscute¹¹. Al doilea pas a fost făcut în aprilie 2000, când Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a cerut secretarului general să numească un reprezentant special pentru apărătorii drepturilor omului care să monitorizeze și să susțină punerea în aplicare a declarației.

3.3 Instrumente regionale

În 2008 **Consiliul European** a adoptat o Declarație privind apărătorii drepturilor omului. Potrivit acesteia Comisarul CoE este împuternicit să asigure protecția ADO. În Declarație au fost menționate principalele impedimente în activitatea apărătorii drepturilor omului, inclusiv probleme de protecție și s-au făcut mai multe recomandări statelor membre în ceea ce privește îmbunătățirea condițiilor de activitate a ADO. Printre acestea sunt propunerile de acordare de competențe comisiilor independente, ombudsmanilor sau instituțiilor naționale pentru drepturile omului de a primi plângeri sau de a face recomandări cu privire la încălcarea drepturilor apărătorilor (măsura 10), asigurându-se că legislația națională respectă prevederile internaționale, standardele drepturilor omului (măsura 11). Statele sunt încurajate să consulte societatea civilă cu privire la aspectele legate de drepturile omului (măsura 17).

¹⁰ Human Rights Defenders: Protecting the Rights to Defend Human Rights (Fact Sheet No. 29)

¹¹ <https://undocs.org/fr/A/RES/53/144>

În 2004, **Consiliul UE** a publicat Liniile directoare ale Uniunii Europene privind apărătorii drepturilor omului, care pot fi studiate și analizate în mai multe ghiduri și manuale. **Ghidul Uniunii Europene privind Apărătorii Drepturilor Omului**¹² - sprijinul pentru apărătorii drepturilor omului este deja un element consolidat al politicii externe al Uniunii Europene în domeniul drepturilor omului. Scopul acestui Ghiduri este de a oferi sugestii practice pentru consolidarea acțiunii UE în legătură cu această problemă. Orientările pot fi utilizate în contactele cu țări terțe la toate nivelurile, precum și în forurile multilaterale privind drepturile omului, pentru a sprijini și a consolida eforturile continue ale Uniunii de promovare și încurajare a respectării dreptului la apărarea drepturilor omului. Liniile directoare prevăd, de asemenea, intervenții ale UE pentru apărătorii drepturilor omului în pericol și sugerează mijloace practice de sprijin și asistență pentru aceștia. Ghidul va ajuta misiunile UE (ambasade și consulate) ale statelor membre ale UE și ale delegațiilor Comisiei Europene în abordarea lor față de ADO. În timp ce abordează preocupări specifice cu privire la ADO, orientările contribuie, de asemenea, la consolidarea politicii UE în domeniul drepturilor omului în general.

În 2006 a fost publicată prima revizuire a punerii în aplicare a orientărilor UE privind apărătorii drepturilor omului.

În 2018, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Recomandarea 2133 pentru statele membre cu privire la protecția ADO, în care Comitetului de miniștri al CoE i s-a recomandat acordarea de suport Comisarului CoE pentru drepturile omului, crearea unei platforme de protecție a drepturilor ADO, de monitorizare și reacționare în cazuri de represalii la adresa lor.

Rezoluția Parlamentului European din 16 martie 2023 referitoare la Orientările UE cu privire la apărătorii drepturilor omului (2021/2204(INI))¹³ identifică apărătorii drepturilor omului drept aliați esențiali în eforturile UE de a proteja și promova drepturile omului, democrația și statul de drept și de a preveni conflictele la nivel mondial; este deci în interesul fundamental al UE și al statelor sale membre să le sprijine activitatea și să-i protejeze. De asemenea, Parlamentul European invită UE să își întărească în continuare cadrul de politică privind apărătorii drepturilor omului prin acțiuni continue, concrete, consecvente și efective, în special în relațiile sale cu regimurile autoritare și acolo unde UE și statele membre au acorduri de asociere, comerciale, de investiții sau de cooperare sau unde au interese comerciale, energetice, de securitate, de migrație sau de altă natură substanțiale.

¹² https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf

¹³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0086_RO.html

În **Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația 2020-2024**, extins până în 2027¹⁴, suportul pentru societatea civilă și apărătorii drepturilor omului sunt printre valorile principale ale politicii externe a UE.

3.4 OSCE și protecția apărătorilor drepturilor omului

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a abordat protecția apărătorilor drepturilor omului la etapa înființării Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR). Acest birou a emis mai multe rapoarte privind situația apărătorilor drepturilor omului în regiunea OSCE, iar în 2007 a stabilit un punct focal pentru apărătorii drepturilor omului și instituțiile naționale. Punctul focal a fost înființat după consultări, printre altele, cu reprezentantul special al secretarului ONU pentru apărătorii drepturilor omului la acea vreme, iar sarcina sa principală este monitorizarea situației apărătorilor drepturilor omului în regiune, identificarea preocupărilor acestora, promovarea și protejarea intereselor și să ofere instruire.

IV. Rolul INDO în protecția ADO, implicit al OAP

În cadrul structurii instituționale a statului, instituțiile naționale pentru drepturile omului dețin un rol-cheie în asigurarea unui mediu ferm și de abilitare pentru apărătorii drepturilor omului. Instituțiile naționale pentru apărarea drepturilor omului care respectă Principiile de la Paris sunt într-o poziție unică de a ghida și de a consilia guvernele cu privire la obligațiunile lor în materie de drepturi ale omului și de a garanta că principiile și standardele internaționale sunt incorporate în mod adecvat în legislația internă și integrate în politicile publice, inclusiv cele ale apărătorilor drepturilor omului.

În 2018, la adunarea generală a GANHRI a fost adoptată ***Declarația de la Marrakech privind rolul instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului în promovarea și protecția apărătorilor drepturilor omului***¹⁵. În document se menționează că apărătorii drepturilor omului au un rol pozitiv, important și legitim în a contribui la realizarea tuturor drepturilor omului, la nivel local, național, regional și internațional, inclusiv prin angajarea în dialog cu autoritățile și susținerea eforturilor depuse de acestea pentru punerea în aplicare a obligațiilor și angajamentelor statelor în această privință.

¹⁴ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/Action-Plan-EN_2020-2027.pdf

¹⁵ Declarația a fost adoptată la Conferința Alianței Globale a Instituțiilor Naționale de Protecție a Drepturilor Omului (GANHRI), care a avut loc pe 1-12 octombrie 2018 la Marrakech. Declarația a fost semnată de către ombudsmanii din peste 100 de țări ale lumii

Instituțiile naționale de protecție a drepturilor omului care corespund Principiilor de la Paris pot avea un rol important în promovarea și protecția drepturilor omului, pot contribui la promovarea și protecția spațiului civic democratic și a apărătorilor drepturilor omului.

În Declarație se recunoaște rolul important al Raportorului special ONU privind apărării drepturilor omului, inclusiv a instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului, și se încurajează stabilirea unei relații de colaborare între acestea.

De ce ar trebui INDO să protejeze ADO?

1. Este esențială interacțiunea dintre instituțiile naționale de apărare a drepturilor omului și ADO, deoarece pot conlucra pentru apărarea și promovarea drepturilor omului. Împreună pot evalua mai bine situația și pot asigura răspunderea.

2. Aceste instituții pot juca, de asemenea, un rol vital în asigurarea unei protecții adecvate pentru apărători atunci când este necesar. Medierea dintre ADO și autorități este o altă formă de însoțire pe care INDO - urile o pot folosi foarte eficient.

3. INDO pot primi și investiga plângeri cu privire la încălcările ADO, pot ridica probleme sistemice și constituționale la nivelul sistemului judiciar și pot ajuta la formarea (trainingul) ADO cu privire la drepturile și securitatea lor.

4. Prin cooperarea acestora participă activ la pregătirea și urmărirea vizitelor de către Raportorul Special.

Prin **Declarația de la Marrakech**, IDNO au fost de acord să:

1. Stabilească sisteme naționale de protecție, în consultare cu ADO, organizațiile societății civile și altele;

2. Încurajeze statele să ratifice toate instrumentele internaționale privind drepturile omului, inclusiv și să le consilieze cu privire la implementare;

3. Monitorizeze și să raporteze în spațiul public (civic) - online și offline - prin colectarea și analiza datelor și statisticilor dezagregate referitoare la crime, acuzații „legale” inventate, abuz de legi și alte atacuri împotriva apărătorilor drepturilor omului;

4. Stabilească mecanisme eficiente și robuste de avertizare timpurie și puncte focale în cadrul INDO;

5. Promoveze egalitatea de gen și dezvoltarea de strategii pentru combaterea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor care apără drepturile omului;

6. Interacționeze în mod regulat cu apărătorii drepturilor omului și cu societatea civilă, și să ajute la dezvoltarea și consolidarea rețelelor apărătorilor naționali și regionali;

7. Interacționeze cu sistemele internaționale și regionale ale drepturilor omului în sprijinul apărătorilor drepturilor omului și să monitorizeze implementarea recomandărilor.

V. Legislația Republicii Moldova și ADO

Vorbind despre actele normative care ar reglementa/proteja, susține activitatea apărătorilor drepturilor omului, menționăm, în primul rând, **Constituția Republicii Moldova**. Constituția nu include expres prevederi privind ADO, ci garantează principiul egalității (articolul 16), accesul la justiție (articolul 20), dreptul la apărare (articolul 26), dreptul la libera circulație (articolul 27), libertatea de opinie și de exprimare (articolul 32), dreptul de acces la informație (articolul 34), libertatea de întrunire (articolul 40) și dreptul la recurs pentru persoanele prejudiciate de o autoritate publică.

Constituția stabilește că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, iar dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale (art. 4).

Din punct de vedere al asigurării protecției apărătorilor drepturilor omului potrivit articolului 12 al Declarației ONU cu privire la ADO, în legislația națională se pot găsi unele reglementări vis-a-vis de unele activități profesionale, care ar putea raportate la categoria apărătorilor drepturilor omului.

➤ **Legea nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură**, în art. 52 alin. (1) prevede „se interzice respectarea și protejarea imixtiunea în exercitarea profesiei de avocat. Statul asigură libertății în exercitarea profesiei de avocat, fără discriminare și fără intervenții nejustificate din partea autorităților sale sau a publicului”; alin. (5) „insultarea, calomnierea avocatului, amenințările la adresa acestuia, actele de violență comise împotriva lui în timpul exercitării atribuțiilor profesionale și în legătură cu aceasta se pedepsesc conform legii.”

➤ **Legea presei nr. 243 din 26.10.1994**, în art. 20 alin. (3) prevede „Statul garantează apărarea onoarei și demnității jurnalistului, îi ocrotește sănătatea, viața și bunurile.” Art. 26 lit. b) „persoanele oficiale ale autorităților publice sânt pasibile de pedeapsă în cazul în care: au exercitat asupra jurnalistului măsuri de constrângere în scopul difuzării sau nedifuzării informației.”

➤ **Legea nr. 264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic**, în art. 15 alin. (3) prevede „medicul are dreptul la apărare contra intervenției unor persoane și autorități ale administrației publice în exercițiul profesiei sale, excepție făcând cazurile de incompetență și culpă profesională.”

➤ **Legea nr. 64 din 23.04.2010 cu privire la libertatea de exprimare**, prevede în art. 7 alin. (1) că „Orice persoană are dreptul la apărarea onoarei, demnității și reputației sale profesionale lezate prin răspândirea relatărilor false cu privire la fapte, a judecăților de valoare fără substrat factologic suficient sau prin injurie.”

VI. Apărătorii Drepturilor Omului în regiunea transnistreană

Drepturile apărătorilor drepturilor omului precum și drepturile societății civile, libertatea de exprimare din regiunea Transnistreană (parte componentă a Republicii Moldova), sunt îngrădite, căci autoritățile de facto din stânga Nistrului sub pretextul de asigurare a securității informaționale și prevenire a extremismului, au aprobat diverse „norme”, „legi” care îngădesc dreptul locuitorilor la o informație alternativă și dreptul de a aduce critici autorităților transnistrene.¹⁶

În acest context, libertatea de exprimare, ce reprezintă un instrument important pentru apărătorii drepturilor omului este supusă unor pericole, acestea din urmă fiind atestate în anul 2020 printr-o serie de rețineri, arestări și intimidări. Acțiunile abuzive atentează asupra libertății de opinie, de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul celor ce administrează teritoriul necontrolat din stânga Nistrului. În anul 2021, autoritățile de la Tiraspol au continuat să elaboreze politici/mecanisme care grav afectează dreptul la întruniri, opinie și exprimare.

Cu părere de rău situația se agravează pe zi ce trece.

Astfel, la 10 februarie 2021 sub pretextul de asigurare a securității informaționale și prevenire a extremismului, liderul de la Tiraspol Vadim Krasnoselskii, prin decretul nr. 38, a pus în aplicare Registrul unic de evidență a publicațiilor „extremiste”.

În exercitarea funcțiilor sale de bază, precum monitorizarea, documentarea, raportarea, sensibilizarea cu privire la drepturile omului pe teritoriile aflate în afara controlului guvernamental, Avocatul Poporului, fiind independent de guvern, aplică o varietate de abordări luând în calcul aspectele ce țin de siguranță și securitate, acces și prioritățile strategice.

Din luna octombrie 2012 locuitorii din teritoriul aflat în afara controlului guvernamental au acces la INDO prin intermediul reprezentanței Varnița a OAP, care se află în zona cu regim sporit de securitate al conflictului armat de pe Nistru din 1992.

Orice interacțiune a Avocatului Poporului cu reprezentanții structurilor de la Tiraspol este întreprinsă în corespundere cu Principiile de la Paris și nicidecum nu poate fi interpretată ca o legitimizare a entităților de la Tiraspol.

¹⁶ http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/06/Raport-2020-FINAL-RED_18-iunie-1.pdf

Avocatul Poporului a intervenit de fiecare dată prin recomandări privind îndemnul către autoritățile statului, reprezentanții mediatori și observatori în formatul 5+2 să aplice măsuri de ordin diplomatic, juridic sau de alt gen, care le stau în putere și sunt în conformitate cu dreptul internațional, pentru a asigura realizarea drepturilor și libertăților omului în localitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender (Transnistria), astfel încât să fie respectate drepturile și libertățile omului pe întreg teritoriul al Republicii Moldova.

Totodată, în iunie 2022, Krasnoselskii a semnat legea ce pedepsește cu închisoarea oamenii din regiune ce se vor adresa în instanțele legale¹⁷. Pretinsul lider al regiunii transnistrene, Vadim Krasnoselskii, a semnat modificările la codul penal local prin care persoanele care se vor adresa la instanțele naționale sau internaționale, cu privire la abuzurile comise de reprezentanții structurilor neconstituționale din stânga Nistrului, vor fi pedepsite penal. În ultima versiune a modificărilor efectuate pedeapsa maximă este de până la 8 ani privațiune de libertate.

„Legea” a intrat în vigoare la 24 iunie.

În textul „legii” publicat se arată că:

„depunerea la organele de drept ale statelor străine a unei contestații în vederea aducerii în judecată a „funcționarilor autorităților și administrației de stat, locale; autogovernarea rmn, pentru a le împiedica activitățile licite sau pentru a se răzbuna pentru acțiunile și deciziile luate în legătură cu exercitarea atribuțiilor oficiale sau îndeplinirea atribuțiilor de serviciu; se pedepsește cu amendă în cuantum de 2500 (două mii cinci sute) până la 3500 (trei mii cinci sute) unități convenționale din salariu minim sau închisoare de până la 5 (cinci) ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a se angaja în anumite activități până la 3 (trei) ani.

2. Aceeași faptă săvârșită de un grup de persoane prin acord prealabil sau de un grup organizat, precum și consecințe grave, – se pedepsește cu închisoare de la 5 (cinci) la 8 (opt) ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții până la 3 (trei) ani sau fără acesta.

VII. Copiii – Apărători ai Drepturilor Omului (CADO)

Noua Lege privind drepturile copilului nr. 370/2023 prevede că statul recunoaște, susține și promovează conceptul de copii în calitate de apărători ai drepturilor omului, protejându-i în mod eficient în exercitarea drepturilor lor și în activitatea în domeniul drepturilor omului, creând toate condițiile adecvate și necesare pentru a împuternici copiii care acționează sau aspiră să acționeze ca

¹⁷ <https://zonadesecuritate.md/doc-krasnoselski-a-semnat-legea-ce-pedepseste-cu-inchisoarea-oamenii-din-regiune-ce-se-vor-adresa-in-instantele-legale/>

apărători ai drepturilor omului, să își exprime opinia, să fie auziți, să participe la luarea deciziilor și să își exercite libertățile, drepturile civile și politice. Este un prim pas pozitiv în promovarea noțiunii de apărător ai drepturilor omului, chiar dacă referirea este la copii.

Într-o eventuală lege cu privire la ADO, un capitol aparte va fi predestinat copiilor apărători ai drepturilor omului.

Ca și în cazul ADO, această acțiune se bazează pe angajamentele pe care Republica Moldova și le-a asumat în ceea ce privește drepturile omului, inclusiv drepturile copilului. Această lege este o oportunitate de a transpune în practică Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului pe care Moldova le-a ratificat. Drepturile CADO, așa cum sunt stabilite în aceste două documente, sunt descrise în Ghidul Child Rights Connect privind drepturile CADO¹⁸.

Experți internaționali cheie, inclusiv Raportorul special pentru apărătorii drepturilor omului (RSADO), membri ai organismelor tratatelor ONU, au participat la elaborarea Ghidului. El este considerat complementar Legii-Model citate în Concept. Deoarece Ghidul oferă îndrumări detaliate cu privire la ceea ce este distinctiv/diferit la CADO și la modul de recunoaștere și promovare a drepturilor acestora, este recomandat ca bază pentru dezvoltarea capitolului despre CADO în Legea cu privire la ADO.

Legat de secțiunea „Legislație, politici și implementare”, recomandarea cheie a RSADO și a Comitetului CDC menționează următoarele:

„Statele ar trebui să elaboreze și să adopte legi și politici naționale comprehensive privind protecția și împuternicirea apărătorilor drepturilor omului, inclusiv a copiilor apărători ai drepturilor omului, integrând o abordare sensibilă la gen și vârstă, cu o atenție specială pentru copiii aflați în situații vulnerabile, inclusiv cei aflați în situații umanitare, copiilor în îngrijire alternativă, copiii indigeni și copiii cu dizabilități. Statele ar trebui să se asigure că cadrul juridic național este în conformitate cu Convenția și permite copiilor să acționeze în mod liber ca apărători ai drepturilor omului.”¹⁹

Conștientizarea publicului cu privire la angajamentul copiilor pentru drepturile omului este în creștere, împreună cu conștientizarea cu privire la problemele, obstacolele și provocările cu care aceștia se confruntă. Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului a organizat în 2018 o Zi de discuții generale (DGD – Day of General Discussions) dedicată acestui subiect²⁰. Principalele concluzii și

¹⁸ childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2020/12/final-implementation-guide-the-rights-of-child-human-rights-defenders-forweb.pdf

¹⁹ [CRC_DGD_2018_OutcomeReport](#)

²⁰ [2018 day of general discussion: Protecting and empowering children as human rights defenders | OHCHR](#)

recomandări pot fi găsite în Raportul de rezultat al ZDG 2018²¹. Copii și tineri apărători ai drepturilor omului din Moldova au participat la DGD 2018, precum și la activitățile de follow-up ale acesteia. Mai mult, ei au participat la Evaluarea Periodică Universală (EPU) a Moldovei pentru a atrage atenția asupra situației drepturilor lor în Moldova²².

Recunoașterea drepturilor CADO în Legea cu privire la ADO va ajuta la abordarea principalelor probleme și la îmbunătățirea situației acestora. Problemele generale și specifice cu care se confruntă CADO în Moldova, conform raportului lor, ar trebui de asemenea să fie luate în considerare, iar CADO înșiși ar trebui să ia parte la elaborarea Capitolului privind copiii-apărători ai drepturilor din Legea propusă. Acest lucru ar fi în conformitate cu recomandarea RSADO și a Comitetului ONU pentru Drepturile Copilului care prevede următoarele:

*„Legislația națională ar trebui să se bazeze pe și să includă punctele de vedere ale copiilor apărători ai drepturilor omului. În procesul elaborării legislației, statele ar trebui să se consulte și să țină seama de recomandările și solicitările grupurilor reprezentative de copii, organizațiilor conduse de copii și mecanismelor de participare a copiilor, cum ar fi parlamentele copiilor.”*²³

Copiii și tinerii din întreaga lume, inclusiv din Republica Moldova, apără din ce în ce mai mult drepturile copilului sau drepturile omului în general și acționează ca apărători ai drepturilor omului. Aceștia vorbesc despre multe probleme diferite, de la mediu la discriminarea de gen, de la violență la îngrijire alternativă, prin diferite inițiative, cum ar fi campanii de conștientizare (online și offline), proteste, proceduri de monitorizare și raportare privind Convenția ONU privind Drepturile copilului sau evaluarea periodică universală etc.

Cu toate acestea, așa cum a fost identificat în multe cazuri în întreaga lume, inclusiv în Moldova, activitățile lor nu sunt vizibile și sunt rareori recunoscute sau susținute. Copiii nu sunt adesea conștienți că au dreptul de a acționa, de a fi împuterniciți și protejați în calitate de CADO și se confruntă în mod regulat cu riscuri pentru siguranța lor. O fișă informativă elaborată de un grup de tineri apărători ai drepturilor omului subliniază următoarele provocări principale:

- Lipsa de informații prietenoase copiilor/tinerilor privind drepturile omului, inclusiv mecanismele de protecție a acestora, oportunitățile și sprijinul pentru acțiune etc.
- Atitudini negative puternice și răspândite cu privire la capacitățile și activitățile copiilor apărători ai drepturilor omului.
- Mecanisme de protecție nefuncționale
- Riscuri larg răspândite de violență și consecințe negative.

²¹ [CRC DGD 2018 OutcomeReport](#)

²² https://drepturilecopilului.md/files/Human_Rights_Situation_in_the_Republic_of_Moldova_With_focus_on_the_rights_of_Child_Human_Rights_Defenders.pdf

²³ [CRC DGD 2018 OutcomeReport](#)

O lege comprehensivă a ADO, care să includă CADO, ar ajuta să răspundă la principalele probleme cu care se confruntă CADO în Moldova, prin clarificarea faptului că statul ar trebui să ia măsuri suplimentare pentru împuternicirea și protejarea CADO datorită specificului drepturilor acestora și riscurilor la care sunt supuși, oferind astfel răspunsuri adecvate la recomandările lor. Astfel de măsuri ar include, de exemplu:

- Desfășurarea unei campanii de conștientizare pentru a informa copiii, părinții și toți cei care lucrează pentru și cu copiii (cum ar fi profesorii, asistenții sociali, poliția), despre drepturile omului și, în special, despre drepturile copiilor, inclusiv ce se poate face în cazul în care drepturile sunt încălcate.
- Crearea unei platforme de schimb între organizațiile pentru copii și tineret și guvern, care ar asigura un spațiu sigur și oportunități pentru copiii apărători ai drepturilor omului să-și exprime opiniile și să dezvolte politici care să țină cont de aceste opinii.
- Asigurarea copiilor apărători ai drepturilor omului cu acces la mecanisme multiple, sigure și adecvate copiilor pentru a raporta represaliile, violența și abuzul, a căuta remedii pentru încălcări și pentru a primi sprijin și îngrijire în cazul unui abuz fizic și psihologic.

Legi și politici pentru CADO: Elemente minime sugerate

Toate legile și politicile naționale relevante pentru drepturile CADO, în concordanță cu obligațiile internaționale, ar trebui să aibă următoarele caracteristici:

- Fără vârstă minimă;
- Se aplică tuturor copiilor;
- Interesul superior este o considerație principală;
- Include dreptul de a fi ascultat;
- Drepturile și îndatoririle părinților/tutorilor sunt incluse;
- Furnizarea de sprijin adecvat vârstei CADO și părinților/tutorilor legali ai acestora;
- Asigurarea unei protecții sporite pentru toți apărătorii drepturilor omului care au vârsta mai mică de 18 ani și pentru copiii aflați în situații de risc;
- Proceduri sensibile la vârstă pentru mecanismele de raportare și remedii;
- CADO sunt consultați în timpul procesului de elaborare.

Extras din Ghidul CADO, pagina 95-96²⁴.

²⁴ childrightsconnect.org/wp-content/uploads/2020/12/final-implementation-guide-the-rights-of-child-human-rights-defenders-forweb.pdf

VIII. Experiența altor state de adoptare a unor legi cu privire la ADO sau de creare a unor structuri de protecție a ADO

8.1 Unele statistici la nivel mondial

Front Line Defenders au publicat *Global Analysis 2023/2024*²⁵, care a scos în evidență unele statistici în domeniul apărătorilor drepturilor omului. Astfel, potrivit raportului, s-a constatat că, pe parcursul anului 2023 au fost omorâți cel puțin 300 de ADO în 28 de țări, dintre care aproape 1/3 (31%) au fost apărătorii drepturilor persoanelor indigene.

Cele mai frecvente încălcări cu privire la ADO au fost: 1. detenție/arest – 15%; 2. acțiune legală – 13%; 3. amenințarea cu moartea – 10,2%; 4. monitorizarea ilegală – 9,8%; 5. atacuri fizice – 8,5%.

Încălcări raportate pe sexe: 1. detenție/arest: bărbați – 18,9%, femei – 17,8%; 2. acțiune legală: bărbați – 14,8%, femei – 16,2%; 3. atacuri fizice: bărbați – 9%, femei – 9,2%; 4. monitorizare ilegală – bărbați – 8,9%, femei – 8,6%; 5. amenințare cu moartea – bărbați – 7,5%, femei – 7%.

Pe sectoare: Conform încălcărilor raportate către Front Line Defenders în 2023, cele mai vizate cinci sectoare ale ADO au fost: drepturile LGBTIQ, drepturile femeilor, mișcările privind drepturile omului, drepturile populației indigene și documentările privind drepturile omului.

Rezistența online. Apărătorii, în special cei care folosesc social media pentru munca lor în domeniul drepturilor omului, s-au confruntat cu amenințări digitale din ce în ce mai sofisticate. Marile companii de tehnologie au fost în mare măsură imuni la responsabilitate pentru impactul negativ al produselor lor asupra drepturilor omului și servicii. Există, de asemenea, o lipsă de transparență cu privire la modul în care companiile realizează diligența cuvenită și modul în care acestea iau în considerare impactul operațiunilor lor asupra drepturilor omului, dacă este cazul. Front Line Defenders' Digital Protection Team a răspuns la zeci de solicitări din partea ADO care au fost vizate de așa-numita "NetCentres" sub formă de campanii de denigrare, doxxing (o practică în care persoanele cu intenții rele publică, de obicei online, informațiile personale ale victimelor lor cu intenția de a le face de râs sau de a le intimida) și hărțuire online.

Impactul asupra ADO a fost evident prin stres ridicat, paranoia și frica care afectează negativ bunăstarea lor mentală, fizică și financiară. În cursul anului, site-urile media au suferit, de asemenea, atacuri de cenzură direcționate, contribuind la un sentiment de persecuție și supraveghere continuă. Cu toate acestea, ADO au continuat să folosească social mass-media, să expună încălcările

²⁵ <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/global-analysis-202324>

drepturilor omului și să-și dezvăluie istoriile într-un moment de creștere a neîncrederii în mass-media tradițională, despre care mulți ADO cred că nu le reprezintă, nu le poate sau nu le va reprezenta corect.

Covid-19, impact și răspuns

Provocările prezentate de pandemie și răspunsurile statului la aceasta au fost întâmpinate cu o rezistență remarcabilă din partea ADO din întreaga lume, care și-au asumat o multitudine de roluri noi pe lângă atribuțiile lor de zi cu zi în domeniul apărării drepturilor omului. Într-un an de criză nesfârșită, impactul pe care ADO l-au avut asupra comunităților a demonstrat că aceștia au făcut față răspândirii rapide. De la educarea măsurilor de prevenire a virusului în statele unde guvernele au căutat să minimizeze gravitatea pandemiei munca umanitară în zonele în care statul a fost în mare parte absent sau și-a abdicat responsabilitățile, ADO “au umplut golurile” și au salvat vieți. În țările în care autoritățile de guvernământ au tratat greșit, au ignorat sau au minimizat pandemia, activitatea apărătorilor a fost deosebit de importantă, dar totuși nefiind incluși în grupurile „lucrătorilor esențiali” și au fost pedepsiți pentru încercarea de a-și continua munca.

Mulți apărători au fost forțați să-și echilibreze activitatea de ajutor în timpul pandemiei cu munca lor zilnică în domeniul drepturilor omului, și asta era în special în grupurile cele mai vulnerabile. Apărătorii majorității grupurilor minoritare „vizibile” au fost adesea cele mai afectate, inclusiv cele care apără drepturile LGBTIQ + comunitățile, refugiaților/imigranților, deoarece adesea trăiau și lucrau în medii ostile în cazul în care restricțiile privind circulația le-au limitat opțiunile de securitate.

Într-un an în care multe măsuri standard de protecție nu erau posibile datorită restricțiilor de circulație, apărătorii au fost obligați să vină cu noi modalități de a asigura populația că își pot continua munca. Impactul economic al pandemiei a împiedicat în mod semnificativ capacitatea unor apărători de a opera, în special în cazurile în care munca pentru drepturile omului a fost voluntară în timp ce câștigau bani în altă parte. Pe măsură ce angajatorii reduceau numărul de angajați în toată lumea, apărătorii și-au pierdut slujbele, având ca rezultat mai puțin timp, energie și resurse să se dedice muncii pentru drepturile omului în timp ce se luptau pentru supraviețuirea financiară. Mai mult, strângerea de fonduri în cadrul comunităților lor.

Intervenția Apărătorilor Drepturilor Omului pe parcursul pandemiei Covid-19 (exemple din diferite țări)

COVID-19 a evoluat rapid într-o urgență globală. Necesitatea apărării națiunii în situație de criză trebuia cântărită în raport cu o necesitate la fel de vitală – cea de a proteja drepturile fundamentale.

Pe parcursul pandemiei de Covid-19, Apărătorii Drepturilor Omului au stabilit un echilibru în lupta cu aceasta. În toate domeniile ADO au intervenit prin diferite modalități.

1. În Belarus, unde autoritățile nu au luat în serios severitatea pandemiei, inițiativa civică ByCOVID a făcut lobby și a organizat afaceri locale și voluntari pentru a oferi spitalelor kit-uri de protecție și echipament medical;

2. În Brazilia, ADO care s-au organizat și au lucrat în favele, au combătut răspândirea virusului, au distribuit alimente și au documentat cazuri în cartierele lor;

3. Apărătorii drepturilor popoarelor indigene din Columbia, Bolivia și Brazilia au pregătit informații adaptate limbilor și realităților acestor comunități pentru a ajuta la minimizarea impactului virusului;

4. Mișcarea Campesino din Columbia și Landless Workers Movement (Mișcarea Muncitorilor fără Pământ) din Brazilia au furnizat hrană, produse medicale și sanitare grupurilor de risc, inclusiv pregătirea semințelor cu creștere rapidă, distribuirea alimentelor și producerea săpunului natural pentru distribuirea în comunități îndepărtate;

5. În Mexic, Brigada Callejera, o organizație pentru drepturile omului care lucrau pentru a sprijini accesul lucrătorilor din domeniul minorităților sexuale la sănătate și educație și pentru a preveni traficul de ființe. Totodată, au sprijinit persoanele fără adăpost care au fost profund afectați de pandemie. Au întocmit o cartă și au efectuat o analiză a situației de pe străzi, au instalat o tabără, o bucătărie comunitară pentru persoane fără adăpost, au strâns fonduri, le-au oferit echipament sanitar și au făcut lucrări de advocacy cu autoritățile locale care garantau drepturile de bază ale acestor comunități în timpul pandemiei;

6. În Honduras, la începutul pandemiei, OFRANEH a înființat centre de supraveghere împotriva COVID-19, în cadrul comunităților Garífuna. În absența unui răspuns adecvat din partea autorităților, femeile din comunitate au țesut măști care erau distribuite, distribuiau ceaiuri și remedii din plante medicinale pentru întărirea sistemului imunitar, au stabilit un sistem pentru a proteja granițele comunității, ca să nu poată intra sau ieși persoanele infectate și astfel prevenind virusul. Au împărțit geluri antibacteriene și alimente familiilor social vulnerabile și au efectuat lucrări de sensibilizare cu privire la modul de prevenire a răspândirii virusului;

7. Coaliția Anti Sida, o organizație LGBTIQ + din Mali, au trimis truse de urgență comunității LGBTIQ +, inclusiv persoanelor infectate cu SIDA. Kiturile includeau dezinfectant pentru mâini, mănuși, măști de față și medicamente pentru HIV.

8. Activiștii pentru drepturile funciare din Liberia au sprijinit comunitățile rurale afectate, trimițându-le credite de telefonie mobilă pentru a raporta și a transmite informații cu privire la exploatarea continuă a terenurilor de către companii, în ciuda măsurilor restrictive luate de guvern.

9. Unitatea de gen și justiție a Coaliției Malawi Defender Human Rights a furnizat echipament de protecție personală și demnitate COVID-19/truse pentru supraviețuitorii violenței, precum și pentru lucrătorii din prima linie. De asemenea, au înființat o casă sigură și au condus o clinică GBV cu prevenire la măsurile COVID-19;

10. În Egipt, Azerbaidjan, Rusia și Georgia, ADO s-au organizat pentru a pregăti și livra mesele pacienților izolați și/sau în carantină cu COVID-19;

11. Personalul organizației pentru drepturile omului Karapatan din Filipine a organizat bucătării comunitare, a mobilizat colectarea de alimente și a distribuit alimente și echipamente de sănătate comunităților și persoanelor sărace, au desfășurat sesiuni de educație și instruire în domeniul sănătății și drepturile omului, cât și informații cu privire la pandemia COVID-19;

12. În Tadjikistan, ADO au ajutat medicii să cumpere echipamente medicale și au sprijinit grupurile vulnerabile, inclusiv vârstnicii și copii de la internate, oferindu-le medicamente, măști, dezinfectanți și alimente. Oficiul pentru Libertăți Civile, o organizație a societății civile, a colectat peste 15.000 USD prin crowdfunding pentru a oferi acest sprijin.

13. În Rusia, ADO au lansat o inițiativă COVIDаpHocTb (COVID și solidaritate) pentru a facilita sprijinul grupurilor vulnerabile ale comunității.

14. Apărătorii drepturilor lucrătorilor minorităților sexuale din Bangladesh au oferit ajutor umanitar comunităților marginalizate care nu au fost incluse în ajutorul în masă, în special persoanele transgender, hijra, kothi și persoanele care lucrează cu minoritățile sexuale.

8.2 Inițiative ale țărilor Uniunii Europene

Legislația și inițiativele Uniunii Europene oferă de obicei garanții cu privire la drepturile celor care apără drepturile omului. Mai multe state au avut inițiative cu privire la situația ADO.

La începutul anului 2021, Biroul Federal de Externe al Germaniei, în colaborare cu Institutul German pentru Drepturile Omului (membru ENNHRI), a lansat Inițiativa Elisabeth-Selbert (ESI) - un program de protecție pentru apărătorii drepturilor omului expuși riscului.

Programul este deschis apărătorilor drepturilor omului, inclusiv membrilor și personalului instituțiilor naționale pentru drepturile omului (INDH), care se confruntă cu amenințări datorate muncii lor. Programul de protecție este destinat celor care, din cauza angajamentului lor pașnic față de drepturile omului, sunt amenințați cu violența fizică și psihologică, arestare, interdicții profesionale și chiar crimă. În conformitate cu Declarația de la Marrakech și cu Planul de acțiuni

regional al ENNHRI la declarație, aceasta include membrii și personalul INDO, în special șefii INDO, care sunt adesea expuși în mod special sau selectați public pentru activitatea lor în domeniul drepturilor omului.

Programul este implementat de IFA (Institut für Auslandsbeziehungen), care are deja o vastă experiență în programele de protecție pentru academicieni și artiști în pericol. Acesta este compus din trei linii de program (piloni) - de la asistență la fața locului pentru protejarea apărătorilor drepturilor omului (PL 3) și subvenții pentru relocare temporară în țările sau regiunile de origine (PL 2), până la subvenții pentru relocare temporară în Germania (PL 1).

În Franța, apărătorul drepturilor este o autoritate constituțională independentă. Asigură protecția drepturilor și libertăților și promovarea egalității. Această autoritate a fost instituită în martie 2011 după ce a fost înscrisă în constituție. Primul apărător al drepturilor a fost Dominique Baudis, numit pentru șase ani de Nicolas Sarkozy, pe vremea aceea președinte al Republicii. Dominique Baudis a murit în aprilie 2014, iar Jacques Toubon a fost numit în iulie 2014.

În Franța, Instituția Apărătorului Drepturilor reunește misiunile Mediatorului Republicii, Apărătorul Copiilor, HALDE (Înalta Autoritate pentru Combaterea Discriminării și pentru Egalitate). Și, în sfârșit, misiunea Comisiei Naționale de Etică și Securitate.

În Franța, a fost creată Federația Internațională pentru Drepturile Omului (în continuare FIDO). FIDO a fost un pionier în protecția apărătorilor drepturilor omului prin crearea, în 1997, a unui program unic dedicat acestui subiect: Observatorul pentru protecția apărătorilor drepturilor omului, în parteneriat cu Organizația Mondială împotriva Torturii. Prin Observator, FIDO acționează în favoarea oricărei persoane care, prin acțiunea sa în favoarea drepturilor omului, este expusă represaliilor, indiferent de calitatea, titlul sau funcția sa. Muncitori și activiști, avocați, jurnaliști, sindicaliști, lideri din mediul rural și comunitar, cetățeni obișnuiți, obiectivul FIDO este de a se asigura că vocea lor este ascultată și izolarea și marginalizarea lor va înceta.

Au fost dezvoltate mai multe moduri de acțiune în cadrul Observatorului pentru a satisface nevoile și particularitățile fiecărei situații: publicarea și diseminarea alertelor de urgență în 6 limbi, asistență materială de urgență (asistență medicală, psihologică sau juridică; relocare), sprijin pentru consolidarea capacităților, vizite în penitenciare, observații juridice și de apărare, misiuni de advocacy naționale și internaționale, misiuni de cercetare a faptelor, campanii de mobilizare pe rețelele sociale, advocacy de urgență cu actori ai schimbării, remedieri judiciare sau cvasi-judiciare de activare, analiza tendințelor represiunii (Raport anual), consolidarea sistemului interguvernamental de protecție a apărătorilor drepturilor omului (procesul „intermecanismului”, advocacy) etc.

8.3 Exemple de acte emise în anumite țări

În ultimii ani, mai multe guverne au dezvoltat mecanisme naționale specifice de protejare a ADO. Aceste mecanisme (legi, politici, planuri de acțiuni, birouri) au fost elaborate/instituite drept urmare a promovării acestor inițiative de către organizațiile naționale și internaționale pentru drepturile omului, având ca bază juridică Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului.

Ca răspuns la aceasta și încurajate de INDO-uri, societatea civilă națională și de comunitatea internațională, statele au elaborat legi aplicabile pe intern. Acestea includ legislația menită să aducă legislația națională în conformitate cu obligațiile lor și altele care creează protecție națională mecanisme sau să implementeze măsurile pe care le propun. Unele state au elaborat programe sau instituit birouri pentru protejarea apărătorilor drepturilor omului.

Guatemala. Datorită violenței politice generate de conflictele armate interne, problema protecției apărătorilor drepturilor omului a fost inclusă în Acordul de pace semnat la 29 martie 1994 între guvernul din Guatemala și Unitatea Națională Revoluționară din această țară. Documentul a recunoscut importanța muncii depuse de activiștii pentru drepturile omului și nevoia de a-i proteja. Acest document este important nu numai pentru că este primul instrument de protecție pentru apărătorii drepturilor omului din țară, dar și pentru că a precedat Declarația privind apărătorii drepturilor omului.

Columbia a fost una dintre primele țări din lume care a elaborat în 1997 un program specific pentru abordarea protecției apărătorilor drepturilor omului. Acesta prevede, printre altele că guvernul urmează să asigure protecția „vieții, integrității, libertății și securității populației țintă”- adică oricine expus riscului iminent și excepțional ca o consecință directă a politicii, publicului, socialului sau activității umanitare. Apărătorii drepturilor omului se află în cadrul acestui grup țintă.

În **Mexic** în 2005 a fost instituită o Direcție generală privind infracțiunile împotriva jurnaliștilor și apărătorii civili ai drepturilor omului.

Un program pentru susținerea și protejarea ADO a fost elaborat și în **Brazilia**.

Pe continentul african s-a încercat o tentativă nereușită de adoptare a unei legi cu privire la ADO în **Republica Congo**.

Mongolia a fost prima țară din spațiul asiatic care a adoptat în 2021 o lege privind apărătorii drepturilor omului. Legea are scopul de proteja și încuraja vocile critice, furnizând un cadru de apărare a persoanelor care vorbesc despre violări ale drepturilor omului.

IX. Bunăstare psihosocială a apărătorilor drepturilor omului

Auto-îngrijirea este un concept complex definit și operaționalizat în majoritatea mediilor clinice. Grija de sine are multe dimensiuni care trebuie integrate pentru a crea un mediu de lucru

sigur, protejat și “hrănitor”. Acest mediu trebuie să amplifice starea clinică, pentru a avea sănătate fizică și psihică bună, cât și rezistență.²⁶ A putea promova reziliența, este un element cheie al îngrijirii de sine. Reziliența se referă la o bună ajustare între starea mentală, fizică și spirituală, astfel făcând față diferitelor situații. Reziliența constă din 5 capacități majore:

- 1) Abilitatea de a experimenta recompensa și motivația într-un mod pozitiv și optimist;
- 2) Abilitatea de a lucra și de a fi productiv în ciuda fricii și a emoțiilor;
- 3) Adaptarea comportamentelor sociale pentru a promova altruismul, legătura socială și munca în echipă;
- 4) Utilizarea abilităților cognitive pentru a vedea experiențele negative într-o lumină mai „pozitivă”;
- 5) Dezvoltarea sensului și a scopului spiritual în viață.

Atunci când vorbim despre starea de bine, ținem cont de faptul că aceasta prezintă șapte aspecte, și anume: social, material, spiritual, cultural, emoțional, gândirea/învățarea, biologic și fizic. Aceste aspecte coexistă în mediul stărilor: PARTICIPARE – sunt implicat; SIGURANȚĂ – sunt în siguranță și DEZVOLTARE – cresc.

Potrivit lui Don Miguel Ruiz, cunoscut prin scrierea celor patru acorduri, care au fost publicate în 1997, acestea sunt: 1. Fii impecabil în ceea ce spui; 2. Nu lua nimic personal; 3. Nu face presupuneri; 4. Fii întotdeauna cel mai bun.

ADO deseori lucrează în echipă, de aceea se prezintă unele sugestii pentru sprijinul reciproc atunci când se lucrează astfel: a) Fiți explicit, pentru a evita neînțelegerile și atitudinile blocate. Evitați negarea; b) Tratați problemele ca pe o responsabilitate comună. Toată lumea poate vorbi despre probleme și grupul se poate ocupa de ele; c) Acordați timp experienței fiecărei persoane (nu este doar dramă). Încercați să reconstruiți semnificațiile grupului care favorizează coeziunea internă. Găsiți și reafirmați obiectivele comune ale echipei; d) Fiți pozitiv: cum să avansați și cum să consolidați angajamentul față de munca voastră; e) Acceptați schimbarea și adaptați-vă la situații noi. Mai ales după experiențe dificile. Credeți că puteți face față schimbărilor în mod responsabil; f) Decideți și fiți de acord asupra metodelor în mod participativ. Acest lucru facilitează luarea deciziilor de grup și promovează responsabilitatea grupului; g) Construiți obiective comune care să integreze experiențele din trecut, bazate pe relații pozitive și să definească obiective clare de lucru.

Ce impact are trauma?

Trauma are impact asupra oamenilor în moduri diferite, poate avea un efect direct și indirect. Unele moduri includ:

²⁶ NEW SELF-CARE PROTOCOL Practice. Guide for Healthcare Practitioners and Staff; Editura VERITAS (2020)

- **Dezvoltând o așteptare că se vor întâmpla lucruri rele.** Acest lucru poate duce la o reacție excesivă a individului la pericolul perceput, la retragere sau frică;
- **Au dificultăți în a lega relații cu alte persoane.** Relațiile timpurii care sunt nesigure pot determina o persoană să dezvolte un sentiment de neîncredere în toate relațiile;
- **Au dificultăți în a dezvolta un sentiment pozitiv asupra lor.** Persoanele care au suferit traume se pot simți deteriorate, neputincioase, rușinoase și/sau nedorite/respinse;
- **Trauma se păstrează în corp.** Persoanele care au suferit traume ar putea avea o mulțime de plângeri somatice (de exemplu, dureri de cap, dureri de stomac, inimă), corpurile lor pot declanșa răspunsuri de “supraviețuire” prin ceva care le amintește de traumă;
- **Identificați formarea și simțul de sine însuși.** O persoană care s-a refugiat este aceea care a fost persecutată pentru ceva, fiind marcată print identitate de bază (de exemplu, etnie, rasă, religie), prin urmare, „a fi tu însuși” a fost periculos în trecut;
- **Creierul este în modul de supraviețuire.** Singura prioritate a creierului este supraviețuirea, prin urmare este posibil ca alte funcții ale creierului să fie compromise (de exemplu, memorie, concentrare).

Componentele de bază ale reacțiilor traumatice
Anxietate Sentimente de neputință Pierderea percepută a controlului și siguranței
Relații schimbate Capacitatea de intimitate modificată Pierderea încrederii
Distrugerea ipotezelor deținute anterior: Semnificație și identitate distruse Percepție modificată a viitorului Jale Depresie
Vinovăție Rușine

În cazurile în care ADO lucrează cu persoanele (de exemplu: audiențe), se întâmplă deseori ca aceștia să preia emoțiile sau stările. Cele patru componente ale reacției traumatice pot fi: cei care lucrează cu persoane traumatizate pot prezenta aceleași reacții și simptome; modificările fiziologice

și neurologice la cei care lucrează cu persoane traumatizate sunt similare cu a clienților lor atunci când sunt afectați de această muncă; angajații pot experimenta o schimbare uriașă prin înțelegerea lor despre lume și natura umană; există, de asemenea, potențial de creștere și satisfacție.

În același timp, putem vorbi despre traumă și oboseala de compasiune (Vicarious Trauma and Compassion Fatigue). Ce se întâmplă? Se întâmplă astfel pentru că ții la alte persoane care au fost rănite, pentru că te simți angajat sau responsabil să-i ajuți, deoarece oamenii sunt creaturi sociale, comunicative - creierele și corpurile noastre sunt conectate pentru a fi influențate de alte persoane.

➤ **În practica internațională există două tipuri de legislație care reglementează protecția apărătorilor drepturilor omului:**

1. Legile prin care declarației ONU cu privire la ADO este transpusă în legislația națională și care definesc apărătorii drepturilor omului și obligațiile statului față de aceștia.
2. Legile care prevăd crearea unor mecanisme naționale de protecție și care stipulează sarcinile și rolurile acestora.

În mod ideal, statele ar trebui să aibă ambele tipuri și să utilizeze transpunerea declarației în dezvoltă mecanisme pentru a-și îndeplini obligațiile. Din păcate, acest lucru nu se întâmplă, deși transpunerea Declarației în legislația națională legile a condus cel puțin la recunoașterea caracterului ei obligatoriu.

Potrivit experților internaționali, o lege cu privire la ADO trebuie să cuprindă următoarele aspecte:

• ***Persoanele protejate de lege:***

- Acestea ar trebui definite cu precizie drept apărători ai drepturilor omului și textul ar trebui să includă o definiție largă și clară a apărătorilor drepturilor omului în conformitate cu instrumentele internaționale. La stabilirea definiției ADO în legislației este crucial important de stabilit că apărătorul drepturilor omului trebuie să îndeplinească trei cerințe esențiale: *să apere, promoveze sau protejeze drepturile omului; să facă acest lucru într-un mod non-violent și să accepte natura universală a drepturilor omului (adică niciun drept al omului nu poate fi respins).*
- Orice listă de persoane nu trebuie considerată închisă, deoarece interpretarea largă a termenul „apărător al drepturilor omului” face aproape imposibilă elaborarea detaliată de liste care nu conduc la excluderi;
- Protecția apărătorilor drepturilor omului ar trebui abordată separat de celelalte grupuri protejate, astfel încât legislația să poată include nevoile lor specifice;

- Dacă ar fi incluse alte grupuri, este important ca apărătorii drepturilor omului să fie tratați într-un paragraf separat care ar trebui să răspundă naturii specifice a protecției cerute de apărători. În acest fel, nevoile lor nu vor fi analizate în o încercare de a legifera pentru protecția mai multor grupuri simultan.

• **Obligațiile statului:**

- Obligațiile apar dintr-o recunoaștere a muncii depuse de apărătorii drepturilor omului. Recunoașterea implică obligația de a proteja.

- Obligațiile care revin statului ar trebui să includă o obligație generală de garantare a drepturilor omului, dar acest lucru nu ar trebui tratat separat de obligația de a proteja dreptul la apărarea drepturilor omului.

X. Premise privind necesitatea adoptării unei legi speciale sau unor reglementări cu privire la protecția ADO.

În contextul celor menționate *supra* privind situația ADO și având la bază standardele și recomandările organismelor internaționale, Avocații Poporului au pledat pentru includerea acestui subiect în agenda de lucru a autorităților și vin cu propunerea de a pune în discuție necesitatea elaborării legii cu privire la protecția ADO sau includerea unor reglementări cu privire la noțiunea de „apărător al drepturilor omului”, instituirea unui mecanism de protecție a ADO. La ședințele de lucru este necesar să participe atât autoritățile statului, cât și organizațiile neguvernamentale, ținând cont de complexitatea și importanța temei.

Deși cadrul național include legi cu privire la categorii de persoane care se încadrează în noțiunea de ADO, legile în cauză nu specifică faptul că ei pot fi ADO, precum și nu conțin prevederi cu privire la protecția acestora în calitate de ADO. În general, în legislația națională nu există noțiunea de ADO.

Suntem de părerea că prin aprobarea unei legi speciale sau unor reglementări legislative s-ar preveni acțiunile de defăimare, denigrare *vis-a-vis* de apărătorii drepturilor omului. Recunoașterea și protecția legală a apărătorilor drepturilor omului este crucială în asigurarea că aceștia pot lucra într-un mod sigur și că vor fi susținuți în activitatea lor, fiind protejați de atacuri, represalii și restricții nerezonabile.

Am putea afirma că autoritățile statului, chiar dacă prin măsuri minime, dar au acceptat cursul propus de Avocatul Poporului, prevăzând în Programul național privind asigurarea

respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164 din 06.03.2024, obiectivul specific 1.4. *Cadrul normativ asigură securitatea apărătorilor drepturilor omului și a jurnaliștilor, inclusiv în regiunea transnistreană.*

În final, recunoașterea și asigurarea unei protecții efective a apărătorilor drepturilor omului prin lege va contribui la promovarea democrației, buna guvernare, dezvoltarea durabilă și respectarea statului de drept.

În cele ce urmează supunem atenției un model de lege și propunerea de structură, concept care ar putea fi preluat și adaptat la realitățile Republicii Moldova.

La nivel european a fost elaborat un model de lege cu privire la recunoașterea și protecția apărătorilor drepturilor omului²⁷. Prin reglementările acestei legi se intenționează punerea în aplicare (practică) a Declarația ONU privind ADO.

Proiectul de lege-model a fost elaborat de 27 de experți la nivel înalt, care au efectuat cercetări juridice comparative ce au identificat atât bunele practici, cât și practici restrictive în recunoașterea și protecția apărătorilor și se referă la aproximativ 40 de jurisdicții naționale din toate regiunile. De asemenea, au fost consultați peste 500 de apărători ai drepturilor omului din peste 110 state din lume.

Acest proiect de lege este destinat să ghideze și să asiste instituțiile statului pentru a asigura deplina implementare a actelor normative la nivel internațional cu privire la ADO. Recunoașterea legală și protecția ADO sunt cruciale pentru a se asigura că aceștia pot lucra într-un mod sigur, au un mediu de susținere și să fie liberi de atacuri, represalii și restricții nerezonabile. Recunoașterea legală și protecția apărătorilor ar contribui, de asemenea, la realizarea obiectivelor mai largi de apărare a drepturilor omului și promovarea democrației, bunei guvernări, dezvoltării durabile și respectului pentru statul de drept.

În acest context, proiectul de lege ar servi acestor obiective principale:

1. să asiste și să ofere îndrumări instituțiilor pentru a elabora legi, politici în vederea susținerii activității apărătorilor și a-i proteja de represalii și atacuri;
2. să ofere un instrument pentru apărători care pledează pentru o recunoaștere juridică mai puternică și o protecție a muncii acestora; și
3. să ofere atât celorlalte instituții, cât și apărătorilor un instrument care să măsoare și să evalueze acoperirea și eficacitatea legilor și politicilor existente (la nivel național și internațional).

Proiectul de lege este destinat să acționeze ca un ghid pentru a ajuta legiuitorii și apărătorii în dezvoltarea unui mecanism pentru recunoașterea și protecția apărătorilor drepturilor omului.

²⁷ https://ishr.ch/wp-content/uploads/2016/06/ISHR_resource_modellaw_2017_english.pdf

Având la bază proiectul–model menționat supra, prezentăm în continuare o posibilă structură a legii și unele repere referitoare la conținutul proiectului respectiv.

Astfel, proiectul ar putea include **în Capitolul I.**

Dispoziții generale, care să prevadă 2 secțiuni: 1. Scopul și 2. Definiții; 3. Domeniul de aplicare (aplicare nediscriminatorie).

Scopul/obiectivele acestui proiect de lege ar putea fi:

1. să recunoască, să respecte, să protejeze, să promoveze și să îndeplinească dreptul tuturor, individual sau în asocieri cu alții, pentru a promova și a depune eforturi pentru protecția și realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, la nivel național și internațional;

2. să afirme, să promoveze și să protejeze drepturile omului și libertățile fundamentale în Republica Moldova;

3. să afirme angajamentul față de implementarea efectivă a Declarației Adunării Generale a ONU privind dreptul și responsabilitatea indivizilor, grupurilor și instituțiile societății pentru a promova și a proteja drepturile omului recunoscute universal și a libertăți fundamentale.

Domeniul de aplicare – acest proiect de lege se aplică tuturor apărătorilor drepturilor omului aflate sub jurisdicția, teritoriul sau controlul Republicii Moldova fără niciun fel de distincție, cum ar fi: sexul, rasa, culoarea, limba, religia sau convingerea, opinie politică sau de altă natură, origine națională, etnică sau socială, naționalitate, vârstă, poziția economică, proprietatea, starea civilă, nașterea, dizabilitatea, orientarea sexuală, sexul, identitatea, caracteristici sexuale sau alt statut.

În Capitolul II.

Drepturile apărătorilor drepturilor omului și responsabilitatea de a apăra drepturile omului, care ar cuprinde mai multe secțiuni, printre care:

1. dreptul de a promova și proteja drepturile omului și libertățile fundamentale;
2. dreptul de a forma grupuri, asociații și organizații;
3. dreptul de a solicita, primi și utiliza resurse;
4. dreptul de a căuta, primi și disemina informații;
5. dreptul de a dezvolta și de a pleda pentru ideile privind drepturile omului;
6. dreptul de a comunica cu organizațiile neguvernamentale, guvernamentale și organizații interguvernamentale;
7. dreptul de a participa la treburi publice;
8. dreptul la întrunire pașnică;
9. dreptul de a reprezenta și de a pleda;

10. dreptul la libertatea de mișcare;
11. dreptul la intimitate;
12. dreptul de a nu fi intimidat;
13. dreptul de a nu fi defăimat și stigmatizat;
14. dreptul la exercitarea drepturilor culturale și la dezvoltarea personalității;
15. dreptul la remediere efectivă și la repararea integrală;
16. limitări ale drepturilor apărătorilor drepturilor omului;
17. alte drepturi și libertăți;
18. responsabilitatea de a apăra drepturile omului și libertățile fundamentale.

➤ Oricine are dreptul, individual sau în asociere cu ceilalți, să promoveze și să lupte pentru protecția și realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, la nivel local, la nivel național, regional și internațional.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu ceilalți, are dreptul să formeze, să se alăture și să participe în grupuri, asociații și organizații neguvernamentale, indiferent dacă este formală sau informală și dacă este înregistrată sau neînregistrată, în scopul promovării și depunerii eforturilor pentru protecția și realizarea drepturilor omului și libertățile fundamentale.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu alții, are dreptul de a solicita, primi și utiliza resurse, inclusiv din surse interne și internaționale, inclusiv guvernamentale, surse interguvernamentale, filantropice și private, în scopul expres al promovării și luptând pentru protecția și realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu alții, are dreptul să cunoască, să caute, să acceseze, să obțină, să primească și să dețină informații despre persoane, drepturile și libertățile fundamentale, inclusiv informații cu privire la modul în care acestea drepturi și libertăți se aplică în plan legislativ, judiciar și sisteme administrative din Republica Moldova.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu alții, are dreptul să dezvolte și să discute despre noi idei și principii care țin de drepturile omului și libertățile fundamentale și de a pleda acceptarea lor.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu ceilalți, are dreptul să comunice liber cu organizațiile neguvernamentale, guvernamentale și interguvernamentale, inclusiv organizații subsidiare, mecanisme sau experți cu un mandat relevant pentru drepturile omului și fundamental libertăți, precum și cu reprezentanțele diplomatice.

➤ Orice persoană, individual sau în asociere cu alții, are dreptul de a participa în mod eficient la desfășurarea afacerilor publice, mai ales în domenii ce țin de drepturile și libertățile fundamentale.

- Orice persoană, individual sau în asociere cu alții, are dreptul să se întâlnească sau să se reunească în mod pașnic, precum și să participe la activități pașnice privind drepturile omului și libertăți fundamentale, fără interferențe arbitrare sau ilegale din partea autorităților și actorii privați, la nivel local, național, regional sau internațional.
- Orice persoană, în mod individual și în asociere cu ceilalți, are dreptul să asiste, să reprezinte sau acționează în numele altei persoane, grupuri, asociații, organizații sau instituții din Republica Moldova în promovarea, protecția și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale; etc.

Capitolul III.

Obligațiile autorităților publice ar cuprinde următoarele subiecte:

1. obligația de a respecta, promova, proteja și îndeplini drepturile apărătorilor drepturilor omului;
2. obligația de a facilita activitățile și munca apărătorilor drepturilor omului;
3. obligația de a oferi acces gratuit la materiale referitoare la drepturile omului și libertățile fundamentale;
4. obligația de a nu divulga surse confidențiale;
5. obligația de a preveni și asigura protecția împotriva intimidării sau represalii;
6. obligația de a asigura protecția împotriva intruziunilor arbitrare sau ilegale și interferență;
7. obligația de a efectua investigații;
8. obligația de a asigura remedierea eficientă și repararea integrală;
9. obligația de a face din intimidare și represalii o infracțiune;
10. obligația de a promova și facilita educația în domeniul drepturilor omului;
11. obligația de a pune în aplicare măsuri de protecție;
12. asistență pentru apărătorii drepturilor omului în străinătate.

Autoritățile publice iau toate măsurile necesare pentru a asigura:

1. că drepturile omului și libertățile fundamentale menționate în Capitolul II sunt garantate efectiv și asigurate;
2. că toate legile, politicile și programele sunt conforme cu drepturile enumerate la Capitolul II al prezentului proiect de lege; și
3. că apărătorii drepturilor omului sunt capabili să își desfășoare activitățile și să lucreze într-un mediu liber de restricții și sigur.

Capitolul IV. Mecanismul de protecție al apărătorilor drepturilor omului ar include: 1. instituirea unui mecanism de protecție a apărătorilor; 2. consultarea societății civile; 3. resurse; 4. antrenament și verificare.

Autoritățile competente

Autoritatea competentă menține, desemnează sau instituie un mecanism pentru protecția apărătorilor drepturilor omului, care va avea responsabilitate în cadrul coordonării mecanismului de protecție. Mecanismul își va îndeplini funcțiile în consultare strânsă și cooperantă cu instituția națională pentru drepturile omului și cu societatea civilă.

Mecanismul trebuie să îndeplinească următoarele funcții:

1. prevenirea intimidării și/sau represaliilor;
2. protejarea apărătorilor drepturilor omului de intimidare și/sau represalii;
3. să asigure investigarea și să instituie răspunderea pentru actele de intimidare și/sau represalii;
4. facilitarea și promovarea coordonării între instituții și între autorități pentru prevenirea, protejarea, investigarea și asigurarea răspunderii pentru actele de intimidare sau represalii; și
5. promovarea și recunoașterea rolului public, funcția legitimă și importantă, activitățile apărătorilor drepturilor omului.

Anexa 1

Drepturile Apărătorilor Drepturilor Omului

1. Să beneficieze de protecția și realizarea drepturilor omului la nivel național și internațional;
2. Să desfășoare activitatea în domeniul drepturilor omului în mod individual și în asociere cu ceilalți;
3. Formarea de asociații și organizații neguvernamentale;
4. Să se întâlnească sau să se adune în cadrul unor evenimente pașnice;
5. Să caute, să obțină, să primească și să dețină informații referitoare la drepturile omului;
6. Să dezvolte și să discute noile idei și principii privind drepturile omului și să promoveze acceptarea lor;
7. Să prezinte organelor și agențiilor guvernamentale, organizațiilor interesate de afaceri publice critici și propuneri de îmbunătățire a funcționării lor și să atragă atenția asupra oricărui aspect al activității lor care ar putea împiedica realizarea drepturilor omului;

8. Să facă plângeri cu privire la politicile și actele oficiale legate de drepturile omului și să revizuiască astfel de plângeri;
9. Oferirea și furnizarea de asistență juridică calificată profesională sau alte sfaturi și asistență în apărarea drepturilor omului;
10. Să participe la audieri, procese și procese publice pentru a evalua conformitatea lor cu legislația națională și cu obligațiile internaționale privind drepturile omului;
11. Accesul neîngrădit la organizațiile neguvernamentale și interguvernamentale și comunicarea cu acestea;
12. Să beneficieze de o soluție eficientă;
13. Exercițarea legală a ocupației sau profesiei de apărător al drepturilor omului;
14. Protecția eficientă în conformitate cu legislația națională în a reacționa împotriva sau a se opune, prin mijloace pașnice, acțiunilor sau omisiunilor statului care au drept rezultat încălcări ale drepturilor omului;
15. Să solicite, să primească și să utilizeze resurse pentru a proteja drepturile omului (inclusiv primirea de fonduri din străinătate).

Anexa 2

Obligațiile autorităților publice

1. Să protejeze, să promoveze și să pună în aplicare toate drepturile omului;
2. Să se asigure că toate persoanele aflate sub jurisdicția sa se pot bucura de toate drepturile și libertățile sociale, economice, politice și de altă natură în practică;
3. Să adopte astfel de măsuri legislative, administrative și de altă natură care ar putea fi necesare pentru a asigura implementarea eficientă a drepturilor și libertăților;
4. Să ofere un remediu eficient persoanelor care pretind că au fost victime ale încălcării drepturilor omului;
5. Să desfășoare investigații prompte și imparțiale privind presupusele încălcări ale drepturilor omului;
6. Să ia toate măsurile necesare pentru a asigura protecția tuturor împotriva oricărei violențe, amenințări, represalii, discriminări nefavorabile, presiuni sau orice altă acțiune arbitrară ca urmare a exercitării legitime a drepturilor menționate în Declarație;
7. Să promoveze înțelegerea publică a drepturilor civile, politice, economice, sociale și culturale;

8. Să asigure și să sprijine crearea și dezvoltarea instituțiilor naționale independente pentru promovarea și protecția drepturilor omului, cum ar fi ombudsmanii sau comisiile pentru drepturile omului;
9. Promovarea și facilitarea predării drepturilor omului la toate nivelurile educației formale și a formării profesionale.